א) כאן בצווח מעיקרא כאן בשותק מעיקרא ולבסוף צווח אמר רב נחמן בר יצחק זיכה לו על ידי אחר ושתק ולבסוף צווח באנו למחלוקת רבן שמעון בן גמליאל ורבנן דתניא א) הכותב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן אם היה רבן שני כהן הרי אלו אוכלין בתרומה ב) רבן שמעון בן גמליאל אומר כיון שאמר הלה אי אפשי בהן כבר זכו בהן יורשין והוינן בה ות״ק אפילו עומד וצווח אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן בצווח מעיקרו דכולי עלמא לא פליגי דלא קני שתק ולבסוף צווח דכולי עלמא לא פליגי דקני ג) כי פליגי שזיכה לו על ידי אחר ושתק ולבסוף צווח דתנא קמא סבר מדשתיק קנינהו והאי דקא צווח מהדר הוא דקא הדר ביה ורבן שמעון בן גמליאל סבר הוכיח סופו על תחלתו והאי דלא צווח עד השתא דסבר כי לא מטו לידי (א) מאי אצווח ד) תנו רבנן ה) שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ושלש מאות לפלוני וארבע מאות לפלוני אין אומרין כל הקודם בשטר זוכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולם ו) אבל אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני אומרין כל הקודם בשטר זוכה לפיכך יצא עליו שט״ח גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו תנו רבנן ז) שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בני בכור כראוי לו נוטלן ונוטל את בכורתו אם אמר בבכורתו ידו על העליונה רצה נוטל בכורתו ח) ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ונוטלת את כתובתה אם אמר בכתובתה

ידה

כאן בצווח מעיקרא. מתחלה כשמסר לו זה את השטר התחיל צווח הלכך לא קנה שאין מזכין לו לאדם בעל כרחו דחוב הוא לו דכתיב (משלי טו) שונא מתנות יחיה וכדאמרינן [באלו טריפות] (חולין ד׳ מד:) והנותן עצמו לא ג)תמחזיר לו שהרי סילק עצמו מהם אלא הפקר הם וכל המחזיק בהן זכה בהן כדאמרינן בכריתות בתחלת פרק המביא אשם תלוי (דף כד.) אמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי (ב) כל המחזיק בה זכה בה ואוקמינן התם כריש לקיש: **כאן בשתק ולבסוף צווח.** קנה כיון דקיבל השטר בשתיקה נתרצה לזכות במתנה ומאחר שזכה אין מועיל כלום להוציאה מרשותו (ג) מה שאמר אי אפשי במתנה זו עד שיתנה בלשון מתנה לאחרים או שיפקירם: **זיכה לו ע״י אחר.** בפניו והוא שתק כשמסרו את השטר או הקנו בקנין סודר לאחרים לצרכו וכשבאו למסור לו השטר התחיל צווח: **באנו למחלוקת.** אם קנה אם לאו: **והיו בהן עבדים.** ומתוך כך צווח שאינו רוצה לזון העבדים דאפי׳ למ״ד יכול הרב לומר לעבד עשה (ד) ואיני זנך אפ״ה לא ניחא ליה לעשות כן: **רבן שני.** מקבל מתנה: **אוכלין בתרומה.** מחמת השני דודאי קנה וכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו (ויקרא כב): **יורשין.** כלומר ראשון או יורשין (ה) ולרבן שמעון לא סבירא ליה האי דריש לקיש דאמר בכריתות בפרק המביא הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה דסבירא ליה לרבן שמעון דאדעתא דהכי יהיב ליה דאי לא בעי מקבל מתנה תיהדר ליה והכי מפרש בכריתות. ומיהו הלכתא כריש לקיש. והך פלוגתא נמי הלכתא כרבנן דהא דקי״ל הלכה כרשב״ג במשנתנו(ו) היינו משנה אבל ברייתא לא אלא הלכה כרבנן דמשנתינו מתני׳ משמע אבל היכא דאמרי׳ משנה היינו נמי ברייתא כדאמרי׳ בעלמא (גיטין דף סז.) משנת ר׳ אליעזר בן יעקב קב ונקי ומשו״ה קי״ל כותיה בין במשנה בין בברייתא: **הוכיח סופו.** שצווח על השתיקה שבתחלה דלא נתרצה במתנה אלא להכי שתק דבגלוי היא לצווח כל זמן שלא הגיע מתנה לידו: **תנו רבנן שכיב מרע כו׳.** להכי נקט שכיב מרע דבדידיה איכא לאיפלוגי בין היכא דאמר אחריו לפלוני להיכא דלא אמר משום דראוי(ה) לחלק כל נכסיו בדבור פיו לזה כך ולזה כך אבל בריא רגיל ליתן לכל אחד בפני עצמו והדבר ידוע למי מקנה תחלה ולמי לבסוף: **שאמר תנו מאתים זוז כו׳.** וכגון דלא שייר אחריהן כלום דאי שייר מידי שלא חלק להם אע״ג דמית לא קנו אא״כ הקנה להם בקנין סודר כדפסקינן לקמן במי שמת (דף קנא:) מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין ואע״ג דמית: **אם יצא עליו שט״ח.** קודם שקבלו המעות אי נמי כגון דהני מאתים זוז ושלש מאות זוז (ו) שדות שוות כך וכך דמים הלכך אפי׳ לאחר שגבו גובה בעל חוב מהן דמקבל *מתנת שכיב מרע (ו)כיורש שויה רבנן לקמן במי שמת [קמט.] ומקרקעי דיתמי משתעבדי לבעל חוב: **גובה מכולן.** שהרי לכולם נתכוין ליתן ביחד אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים כאחד וכגון שלא שתק בינתים דהיינו נמלך לקמן במי שמת [קמח:] הלכך גובה מכולן מן המעט ימעיט ומן הרב ירבה כגון אם בא בעל חוב לטרוף תשע דינרין גובה מן המאתים ב׳ דינר ומן השלש מאות שלש דינר ומן הד׳ מאות ארבע דינר. והא דנקט האי סידרא רבותא הוא דנקט ומשום סיפא דהיכא דאמר אחריו ואחריו לאחרון אחרון נפסד ואע״פ שאוהבו השכיב מרע יותר ליתן לו מתנה מרובה: **אין לו.** כדי החוב גובה המותר משלפניו: **לפלוני בכורי כראוי לו.** אמרי׳ לקמן [ע״ב] דהאי כראוי לו לישנא יתירא הוא ליפוי כח שנתן לו הני מאתים זוז לבד בכורתו הלכך נוטלן ונוטל את בכורתו ואי לא הוה אמר כראוי לו היה נוטלן בבכורתו רצה בכורתו נוטל רצה מאתים זוז נוטל דידו על העליונה כדאמרי׳ נמי לקמן גבי היכא דאמר בבכורתו בהדיא: **רצה בכורתו נוטל.** אם היא יותר ממאתים שהרי אינו יכול לגרוע מבכורתו אפי׳ לרבי יוחנן בן ברוקה כדנפקא לן בפרקין לעיל (ז) מלא יוכל לבכר [דברים כא]: **רצה מאתים נוטל.** אם בכורתו פחות ממאתים זוז. וה״ה אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני סתמא ולא אמר בבכורתו דידו על העליונה כדפרכינן לקמן [ע״ב] ודלמא כראוי לו בתוכו קאמר ומשנינן רבי עקיבא היא דדייק לישנא יתירא (ח) אם לא אמר כראוי לו הוה אמרינן דבתוכו או בבכורתו קאמר דיטול מאתים והא דנקט הכא בבכורתו אתא לאשמועינן דאף על גב דפריש בהדיא בבכורתו אפ״ה יטול כל בכורתו אם היא יותר ממאתים וזו דידו על העליונה:

ידה

כאן בצווח מעיקרא. פי׳ בקונט׳ צווח מעיקרא לא קנה ומ״מ הנותן סילק עצמו והם הפקר כר״ל דאמר בהמביא אשם תלוי (כריתות דף כד.) הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם זכה אבל בשתק ולבסוף צווח כיון ששתק לא הוי הפקר וזכה בה בעל כרחו ואע״ג דרבן שמעון בן גמליאל בסמוך בזיכה לו ע״י אחר ושתק ולבסוף צווח עביד ליה כצווח מעיקרא אפ״ה קאמר יחזירו ליורשי נותן ולא הוי הפקר ריש לקיש לא סבר כותיה אלא כרבנן ובכריתות (שם ושם) דפריך אמילתיה דריש לקיש דאמר אי אפשי בה כל הקודם זכה מרב ששת דאמר מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו תבטל אי אפשי בה לא אמר ולא כלום בטילה היא דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה לפירושו הכי פריך כי היכי דבטילה היא דמהני אף לאחר שבאה לידו והדרא למרה הכי נמי הוה לן למימר באי אפשי קודם שבאה לידו הדרא למרה וריש לקיש אמר כל הקודם בה זכה ומשני לא דבריו קיימין ולא הדרא למרה וקשה לר״י על פירושו דהיכי פריך התם לריש לקיש מדין ודברים אין לי על שדה זו דלא אמר כלום לישני דמילתיה דריש לקיש בקודם שבאה לידו ולכך הוי הפקר בסילק עצמו אבל גבי דין ודברים שהנכסים שלו אין יכול להסתלק בהאי לישנא ועוד קשה דהיכי פריך התם לריש לקיש מרבנן דהכא דאמרי הרי אלו אוכלין בתרומה הא אוקמי׳ הכא מילתייהו דרבנן בשתק ולבסוף צווח ומילתיה דריש לקיש בצווח מעיקרא ואדרבה מרשב״ג הוה ליה למיפרך ועוד קשה דעד כאן לא פליגי רבנן ורבן שמעון בן גמליאל הכא אלא דהאי משוי ליה כשתק ולבסוף צווח והאי משוי ליה כצווח מעיקרא אבל אי צווח מעיקרא לכולי עלמא כבר זכו יורשין ולא הוי הפקר וריש לקיש קאמר דהוי הפקר ועוד קשה להר״ר פטר דאמר בהגוזל (ב״ק דף קטו.) גבי אמרה דרב ספרא דאדעתא דאריא אפקריה אדעתיה דכ״ע לא אפקריה וא״כ לריש לקיש קודם שבאה מתנה לידו אמאי הוי הפקר הוה ליה למימר שיחזירו לנותן דאדעתא דליקבל מיניה קא יהיב ולא שיהיה הפקר לכל לכך נראה לפרש דר״ל נמי איירי אחר שבאה מתנה לידו דהיינו שתק ולבסוף צווח והא דקאמר הכא דבשתק ולבסוף צווח קנה היינו שלא יחזרו לנותן אלא הפקר הן ובצווח מעיקרא דלא קנה יחזרו לנותן דלא יהיב ליה אלא אדעתא דליקבל מיניה והתם בכריתות גרס איפכא במילתיה דרב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאה לידו מתנה זו בטילה לא אמר כלום אי אפשי בה תבטל דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה אע״פ שבאה לידו מתנה ומשני דלא הדרא למרה והשתא פריך נמי שפיר מדין ודברים דאין יכול להסתלק הואיל והנכסים בידו וכן ממילתייהו דרבנן דאמרי אוכלין בתרומה ואיירי בשתק ולבסוף צווח כמילתיה דריש לקיש ומיהו בריש השולח (גיטין דף לג: ושם) גרסינן במילתיה דרב ששת להיפך דלא אפשי לא אמר כלום בטילה היא דבריו קיימין כדמוכח התם והויא כאיכא דאמרי והכהנה רבות בגמרא(ו):

מאי

מסורת הש״ס

א) כריתות כד: חולין לט., ב) גיטין נ., ג) בפ״י: יתואר כ, ד) [כתובות צו.], ה) נפ״ל: דרגיל, ו) כריתות יעב״ץ, ז) [עי׳ תוס׳ מנחות נח: ד״ה ולוכא],

גליון הש״ס

רשב״ם ד״ה אם יצא כו׳ מתנת שכיב מרע ביו״ד כו׳. תמיהני הא גם מתנת בריא גובה בשטר:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמאי אצווח: (ב) רשב״ם ד״ה כאן בצווח וכו׳ אי אפשי בה כל: (ג) ד״ה כאן וכו׳ במה שאמר: (ד) ד״ה והיו וכו׳ עשה עמי ואיני: (ה) ד״ה יורשין וכו׳ יורשין שלו ולרבן: (ו) ד״ה אם יצא וכו׳ ושלש מאות וזו הן שדות: (ז) ד״ה רצה בכורתו וכו׳ לעיל מלא יוכל. נ״ב דף קל: (ח) ד״ה רצה מאתים וכו׳ לישנא יתירא אלמא דאם לא אמר:

מוסף רש״י

הכותב נכסיו. שכיב מרע (כריתות כד:). ואמר הלה. זה שניתנו לו. אי אפשי בהן. איני רוצה. אם היה רבן שני כהן. זה האומר אי אפשי בהן, על כרחו שלו הן ויאכלו בתרומה, ולקמיה פריך ואפילו עומד וצווח (חולין לט.). כבר זכו בהן יורשין. יורשי ראשון שהוא ישראל (שם). אפילו עומד וצווח. בתמיה, והיכן מצינו מקבל מתנה בעל כרחו (שם). בשותק. וקבל השטר (שם). שזיכה לו על ידי אחר. שמסר שטר המתנה לאחר בפניו ואמר לו זכה בשטר זה לשם פלוני (שם). הוכיח סופו על תחלתו. שלא נתרצה בתחלה (כריתות כד:). אין אומרין כל הקודם בשטר. לאחר זכה ליקדם שלא יטלו אחרונים אלא מה שישייר הראשון, שאם יחסר שלא ימצאו שם כל כך לא יהיה נפסד הראשון, הא לא אמרינן, דכיון דלא אמר אחריו לפלוני לאו דוקא אקדמיה, אלא שאי אפשר להוציא שני דברים כאחד (גיטין נ:). יצא עליו שטר חוב. על המת לאחר שגבו אלו, גובה מכולם. כלומר כולן נפסדים בדבר איש איש לפי חלקו, בעל ארבע מאות נפסד יותר מכולן, שהדין לחזור ולחלק לאחר שיפרעו לזה מחלקו של אחד מהם, שאם ילא עליהם חוב של מנה חולקין אותו להשבה חלקים ויפלם זה ב׳ חלקים וזה ג׳ וזה ד׳ (שם). גובה מן האחרון. שאפילו ילא שט״ח קודם שגבו הן וגבה בעל חוב את חובו, היה הראשון לגולם קודם לגבות את הנותא עד שיגבה כל חובו ואחריו יטול שני והשלישי יפסיד (שם).

עין משפט נר מצוה

קסג א מיי׳ פ״ט מהל׳ זכיה ומתנה הל״ד סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ רמה סעיף י:

קסד ב מיי׳ פ״ט מהל׳ תרומות הלכה ו:

קסה ג מיי׳ שם ופי״ד מהל׳ זכיה ומתנה הל״ג ועי׳ כמ״מ סמג עשין פב טור שו״ע חו״מ סי׳ רמה ס״א:

קסו ד ה מיי׳ פ״י מהל׳ זכיה ומתנה הל׳ יג ויד סמג עשין פב לד טוש״ע חו״מ סי׳ רנג ס״ט:

קסז ו ז מיי׳ שם פי״א הל׳ טו ח יח סמג שם טוש״ע חו״מ סי׳ רנג סעיף ח:

רבינו גרשום

שותק ולבסוף צווח קנה. דכיון דשתק בשעת מתנה אודויי אודי ליה לקבל: זיכה לו. המתנה על ידי אחר: אם רבן שני כהן. זה שנכתב לו הנכסים: כבר זכו בהן יורשי נותן: והוינן בה ות״ק אפי׳ עומד וצווח. המקבל סבירא ליה דאוכלים בתרומה אמאי הא צווח דלא בעי להו: מיהדר קא הדר ביה. דלא בעי להו אבל כיון דשתק בעיקרא קנינהו: הוכיח סופו על תחלתו. דמעולם לא היה דעתו לקבלו. והאי דלא צווח בשעה שזיכה לו על ידי אחר דסבר מאי איכפת ליה שזיכה אותו ע״י אחר כל זמן שלא בא לידו מאי אצווח: תנו מאתים זוז לפלוני וש׳ לפלוני ות׳ לפלוני אין אומרי׳ כל הקודם באותו שטר מתנה זכה. תחלה אלא כולם זכו כאחת שלא היה יכול להוציא שני שמות כאחד אם לא שיקדים זה לזה לפיכך זכה זה כזה. ולפיכך אם יצא עליו על זה הנותן שטר חוב שהיה חייב ממון גובה בעל חובו מכולן. דאין יכול לומר הראשון כי בעת שזכיתי אני במתנתי עדיין הנחתי לך מקום לגבות ממנו ולא השני יכול לומר לו כן לפי שכולם זכו כאחת: אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני. מדקאמר ואחריו הכא משמע דאם ישתייר כלום אחרי שיתנו לראשון יתנו לשני [ואם ישתייר משני] תנו לשלישי: כל הקודם בשטר מתנה בעין שהן כתובים זכה תחלה. לפיכך אם יצא שטר חוב גובה מן האחרון שכל אחד מן הראשונים יכול לומר לו הנחתי לך מקום עדיין לגבות הימנו: אם אין לו. השלמת כל חובו מן האחרון: חוזר וגובה מן שלפניו. היינו אותו שזכה קודם האחרון: אין לו. עדיין השלמה: גובה משלפני פניו. מן הראשון: [כראוי לו]. האי דקאמר כראוי לו לטפויי מילתא קאתי דבלאו הכי היה נוטל בכורתו. אבל מדקאמר לישנא יתירא נוטלן ונוטל את בכורתו כדאמר לקמן הא מני ר״ע היא דדייק לישנא יתירא: אם אמר תנו לו. מאתים זוז בבכורתו ידו על העליונה. אם בכורתו יותר על מאתים זוז בכורתו ואם מאתים זוז יותר יטול מאתים. וכי האי גוונא מפרשי גבי אשתו וגבי בעל חובו: